

ОТЗЫВ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА

на диссертационную работу Нагимовой Гаухар Хайратовны
на тему «Ветеринарно-санитарная оценка мяса птиц при использовании кормовой добавки-опоки», представленной на соискание степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 8D09100 – «Ветеринария»

Обоснование актуальности выполненной работы, ее значимости для современной науки и практики. Птицеводство играет ключевую роль в обеспечении продовольственной безопасности в мировом масштабе. Учитывая рост населения планеты и увеличение спроса на продовольственные ресурсы, производство мяса птицы становится одной из важнейших отраслей сельского хозяйства. Мясо птицы, особенно мясо бройлеров, занимает ведущее место среди источников животного белка благодаря своей доступности, высоким питательным свойствам и низкому содержанию жира. В отличие от других видов мяса, мясо бройлеров содержит все необходимые аминокислоты, витамины и минералы, необходимые для нормальной работы организма человека. Эти качества делают его важным компонентом рациона во многих странах мира, особенно в развивающихся регионах, где дефицит белка ощущается наиболее остро.

Современное птицеводство остро нуждается в поиске эффективных, экологически безопасных и экономически обоснованных средств, способствующих улучшению качества мяса и здоровья птицы. В этом контексте особое значение приобретает использование природных минеральных добавок, таких как опока, обладающих сорбционными, детоксикационными и иммуномодулирующими свойствами. Изучение влияния опоки на ветеринарно-санитарные показатели мяса птицы является актуальным направлением, способствующим обеспечению безопасности и качества продукции животноводства, что полностью соответствует задачам устойчивого развития аграрного сектора и продовольственной безопасности.

Основные научные и методологические положения. Научно-исследовательские работы проводились в период с 2022 по 2025 годы. Основные исследования выполнялись на базе института «Ветеринария и агротехнология» Западно-Казахстанского аграрно-технического университета имени Жангир хана, на птицеводческих предприятиях ЗКО, в ТОО «Нутритест» и в лаборатории «Ветеринарная санитарная экспертиза».

В работе использован комплексный подход, включающий лабораторные, биохимические и санитарно-гигиенические методы оценки мяса птицы. Экспериментальная часть исследования была грамотно спланирована, с учётом всех требований биостатистики и воспроизводимости данных. Методология работы отличается научной обоснованностью, корректным использованием современных аналитических методов и достоверной обработкой результатов.

Научные результаты и обоснованность. Диссертационная работа Нагимовой Гаухар Хайратовны выполнена в строгом соответствии с утвержденным индивидуальным планом подготовки докторанта, согласованным с руководством НАО «Западно-Казахстанский аграрно-технический университет имени Жангир хана». Все этапы исследования были реализованы последовательно и в установленные сроки, в полном соответствии с планом научной подготовки.

В рамках работы была реализована комплексная научная программа, включающая следующие направления:

- определение живой массы и динамики прироста у экспериментальных групп птицы при включении опоки в рацион;
- проведение клинического наблюдения за состоянием птицы в ходе эксперимента;
- изучение биохимических показателей крови (в том числе белкового, липидного и минерального обмена), как индикаторов физиологического состояния организма;

- ветеринарно-санитарная оценка мяса, включая органолептические, физико-химические и микробиологические показатели;
- анализ безопасности продукции (содержание токсичных элементов, остаточных веществ и др.).

Методическая база исследования выстроена грамотно: использованы современные лабораторные и аналитические методы, с обеспечением достоверности полученных данных и их статистической обработки.

В результате проведённых исследований установлено, что добавление опоки в рацион бройлеров способствует улучшению санитарно-гигиенических показателей мяса, повышает его органолептические качества, улучшает биохимический состав, а также снижает содержание токсичных элементов. Выявлена положительная динамика показателей качества по сравнению с контрольной группой, что доказывает эффективность использования данной добавки. Результаты подтверждаются статистически достоверными данными и научно аргументированными выводами. Работа имеет высокую степень практической значимости и может быть рекомендована к внедрению в производство.

Структурная и содержательная целостность диссертации. Выполненное докторантом исследование отличается высокой научной и практической значимостью как для ветеринарной науки, так и для производственной отрасли. Результаты полностью соответствуют поставленным в диссертации целям и задачам, что свидетельствует о последовательной и методически выверенной реализации научного замысла. Диссертационная работа изложена в виде машинописного текста, включает таблицы и иллюстрации. Структура диссертации охватывает все ключевые компоненты научного исследования: введение, аналитический обзор литературы, раздел материалов и методов, экспериментальную часть, обоснованные выводы, а также список использованных источников, включающий публикации отечественных и зарубежных авторов.

Личный вклад в исследования. Докторант Нагимова Гаухар Хайратовна выполнила научное исследование самостоятельно, продемонстрировав высокий уровень подготовки, самостоятельности и научной зрелости. Представленная диссертация является завершённой научно-квалификационной работой, результаты которой представляют собой весомый вклад в развитие ветеринарной науки и практики.

Основные положения и результаты исследования докторант опубликовала в научных изданиях как казахстанского, так и зарубежного уровня, а также представила на международных научных форумах и конференциях, что подтверждает их научную значимость и востребованность.

С точки зрения актуальности темы, постановки задач, степени научной новизны, практической значимости и личного вклада автора, диссертационная работа Нагимовой Г.Х. в полной мере соответствует требованиям Комитета по обеспечению качества в сфере науки и высшего образования МНВО РК, предъявляемым к диссертациям на соискание степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 8D09102-«Ветеринарная санитария».

Практическая и теоритическая ценность работы подтверждается тем, что результаты научно-исследовательской работы Нагимовой Г.Х., внедрены в таких предприятиях – ТОО «Уральская птицафабрика», ТОО «Жайық Ет».

Результаты научноисследовательской работы Нагимовой Г.Х. используются в учебном процессе ЗКАТУ имени Жангир хана, Западно-Казахстанского инженерно-технологического университета, Западно-Казахстанского инженерно-технологического колледжа на лабораторных и практико-ориентированных занятиях по дисциплинам «Ветеринарная санитария», «Планирование ветеринарно-санитарных мероприятий с целью профилактики заболеваний животных и птиц » в выполнении самостоятельной работы обучающихся и в работе научных кружков.

Качества докторанта как исследователя, приобретенный опыт методов научных исследований. В процессе выполнения диссертационной работы докторант Нагимова Гаухар Хайратовна зарекомендовала себя как целеустремлённый, ответственный и инициативный исследователь. Её подход к научному поиску отличается системностью, аналитическим мышлением и умением глубоко прорабатывать научную проблему как на теоретическом, так и на прикладном уровне.

В ходе выполнения экспериментальной части работы докторант овладела широким спектром современных методов научных исследований.

Докторант активно использовала полученные знания при планировании и реализации всех этапов исследования, грамотно формулировала цели и задачи, чётко выстраивала логическую структуру эксперимента, корректно интерпретировала полученные результаты. Особо следует отметить её умение обобщать научный материал, делать аргументированные выводы и применять теоретические знания для решения практических задач.

Все перечисленные качества свидетельствуют о сформированности у Нагимовой Г.Х. профессиональных компетенций исследователя, необходимых для самостоятельной научной деятельности и дальнейшего развития в области ветеринарии.

Заключение. Диссертационная работа Нагимовой Гаухар Хайратовны на тему «Ветеринарно-санитарная оценка мяса птиц при использовании кормовой добавки – опоки» представляет собой завершённое и самостоятельное научное исследование. Содержание работы соответствует установленным требованиям, предъявляемым к диссертациям на соискание степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 8D09102-«Ветеринарная санитария».

На основании изложенного считаю, что докторант заслуживает присуждения степени доктора философии (PhD) по указанной специальности.

Зарубежный научный консультант:
PhD, профессор
«Латвийский университет естественных наук и технологий»

Anda Valdovska

30.10.2025



Нагимова Гаухар Хайратовнаның 8D09100 – «Ветеринария» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынған «Опока – минералдық азықтық қоспасын пайдалану кезінде құс етін ветеринариялық-санитариялық бағалау» тақырыбында орындаған диссертациялық жұмысына

СЫН-ПІКІР

Орындалған жұмыстың өзектілігі, оның қазіргі ғылым мен тәжірибе үшін маңыздылығы. Құс өнімділігінің артуына, өміршендіктің сақталуына әкелетін құс ағзасында өтетін физиологиялық үрдістердің қалыпты өтуіне, азық құрамындағы токсикалық заттардың мөлшерін азайтуға бағытталған ауыл шаруашылығы құстарының рационна табиғи минералдарға бай, адсорбциялық әсері бар кешенді азық қоспаларын енгізу ғалымдар мен зооветеринариялық қызмет мамандарының қызығушылығын туғызуда.

Құс шаруашылығында минералдық азықтық қоспаларды қолдану өнімділікті арттыру мен өнім сапасын жақсартудың маңызды жолдарының бірі екені белгілі. Бүгінгі таңда бұл салада кеңінен қолданылатын минералдық қоспаларға цеолит, бентонит, вермикулит және әртүрлі фосфор-кальций тұздары жатады. Алайда осы минералдардың әрқайсысының өзіндік артықшылықтары мен шектеулері бар.

Бұл диссертациялық жұмыстың өзектілігі – құс етінің өнімділігін анықтау үшін «опока» минералдық азықтық қоспасын құс шаруашылығында қолданудың тиімділігін зерттеу. Бройлер етінің дәрумендер, май қышқылдары, минералдар, аминқышқылдар құрамы, химиялық құрамы, сондай-ақ энергетикалық құндылығы егжей-тегжейлі зерттелуі.

Негізгі ғылыми және әдіснамалық ережелер. Зерттеу барысында қолданыстағы ветеринариялық-санитариялық әдістермен қатар, биохимиялық, микробиологиялық және физикалық-химиялық әдістері қолданылды. Сезімдік бағалау еттің сапасын жан-жақты сипаттау үшін арнайы балдық жүйе бойынша жүргізілді. Бұл диссертация әдіснамалық тұрғыдан жан-жақты әрі кешенді зерттеу екенін дәлелдейді.

Ғылыми нәтижелер және олардың негізділігі. Зерттеу нәтижесінде бройлер тауықтарының рационна кремнийге бай «опока» минералдық азықтық қоспасын қосу олардың өсу көрсеткіштеріне, физиологиялық жай-күйіне және ет сапасына оң әсер ететіні ғылыми тұрғыдан дәлелденді. Алынған мәліметтер қазіргі ветеринариялық санитария, мал физиологиясы, азықтандыру және тағам қауіпсіздігі салаларындағы ғылыми деректермен өзара үндесіп, оларды толықтырады. Алынған мәліметтердің негізділігі жеткілікті үлгілердің талдануымен, зерттеу әдістерінің стандарттарға сәйкестігімен және статистикалық өңдеумен қамтамасыз етілген.

Диссертацияның құрылымы мен мазмұндық тұтастығы.

Жұмыс құрылымы талаптарға сай. Диссертация кіріспеден, үш негізгі бөлімнен, қорытынды мен практикалық ұсыныстардан тұрады. Материалдар мазмұндық жағынан толық, бір-бірімен логикалық байланыста берілген. Әр бөлім алдыңғы бөлімді толықтырып, жалпы жұмыстың тұтастығын қамтамасыз етеді. Кестелер, диаграммалар және графикалық материалдар алынған нәтижелерді нақтылап, жұмыстың сапасын арттырады.

Докторанттың зерттеуге қосқан жеке үлесі.

Зерттеу нәтижелерінің барлығы докторанттың тікелей қатысуымен алынған. Тәжірибелер жүргізу, зертханалық талдауларға қатысу, алынған мәліметтерді өңдеу және қорыту жұмыстары автордың жеке үлесін дәлелдейді.

Докторант диссертация тақырыбы бойынша 6 ғылыми еңбек жариялаған, оның ішінде отандық және шетелдік журналдарда мақалалары жарық көрген. Бұл фактілер оның ғылыми белсенділігі мен жеке үлесін айқын көрсетеді.

- өнімнің қауіпсіздігін талдау (улы элементтердің, қалдық заттардың және т.б.).

Зерттеудің әдістемелік базасы сауатты құрылған: алынған деректердің дұрыстығын және оларды статистикалық өңдеуді қамтамасыз ете отырып, заманауи зертханалық және аналитикалық әдістер қолданылды.

Жүргізілген зерттеулер нәтижесінде бройлерлер рационына опоканы қосу еттің санитарлық-гигиеналық көрсеткіштерін жақсартуға, оның органолептикалық қасиеттерін арттыруға, биохимиялық құрамын жақсартуға, сондай-ақ улы элементтердің құрамын төмендетуге ықпал ететіні анықталды. Бақылау тобымен салыстырғанда сапа көрсеткіштерінің оң динамикасы анықталды, бұл осы қоспаны қолданудың тиімділігін дәлелдейді. Нәтижелер статистикалық сенімді деректермен және ғылыми дәлелді тұжырымдармен расталады. Жұмыстың практикалық маңыздылығы жоғары және оны өндіріске енгізу ұсынылуы мүмкін.

Диссертацияның құрылымдық және мазмұндық тұтастығы. Докторант жасаған зерттеу ветеринария ғылымы үшін де, өндіріс саласы үшін де жоғары ғылыми және практикалық маңыздылығымен ерекшеленеді. Нәтижелер диссертацияда қойылған мақсаттар мен міндеттерге толығымен сәйкес келеді, бұл ғылыми идеяның дәйекті және әдістемелік тұрғыдан тексерілгендігін көрсетеді.

Диссертациялық жұмыс машинкамен басылған мәтін түрінде ұсынылған, кестелер мен иллюстрацияларды қамтиды. Диссертацияның құрылымы ғылыми зерттеудің барлық негізгі компоненттерін қамтиды: кіріспе, әдебиеттерге аналитикалық шолу, материалдар мен әдістер бөлімі, эксперименттік бөлім, негізгі тұжырымдар, сондай-ақ отандық пен шетелдік авторлардың жарияланымдарын қамтитын пайдаланылған дереккөздердің тізімі.

Зерттеуге жеке үлесі. Докторант Нагимова Гаухар Хайратовна ғылыми зерттеуді өз бетінше орындап, дайындықтың, дербестіктің және ғылыми жетілудің жоғары деңгейін көрсетті. Ұсынылған диссертация аяқталған ғылыми-біліктілік жұмысы болып табылады, оның нәтижелері ветеринария ғылымы мен практикасының дамуына елеулі үлес қосады.

Докторант зерттеудің негізгі ережелері мен нәтижелерін қазақстандық және шетелдік деңгейдегі ғылыми басылымдарда жариялады, сондай-ақ халықаралық ғылыми форумдар мен конференцияларда ұсынды, бұл олардың ғылыми маңыздылығы мен қажеттілігін растайды.

Тақырыптың өзектілігі, міндеттер қою, ғылыми жаңалық дәрежесі, практикалық маңыздылығы және автордың жеке үлесі тұрғысынан Г.Х.Нагимованың диссертациялық жұмысы 8D09100 – «Ветеринария» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға арналған диссертацияларға ұсынылатын ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетінің талаптарына толық сәйкес келеді.

Жұмыстың практикалық және теориялық құндылығы Г.Х.Нагимованың ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижелері «Орал құс фабрикасы» ЖШС, «Жайық Ет» ЖШС сияқты кәсіпорындарда енгізілгендігімен расталады.

Г.Х.Нагимованың ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижелері Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Батыс Қазақстан инженерлік-технологиялық университетінде және Батыс Қазақстан инженерлік-технологиялық колледжінің оқу процесінде «Ветеринариялық санитария», «Жануарлар мен құстар ауруларының алдын алу мақсатында ветеринарлық-санитарлық іс-шараларды жоспарлау» пәндері бойынша зертханалық және тәжірибеге бағытталған сабақтарда, студенттердің өзіндік жұмысы және ғылыми үйірме жұмысында қолданылады.

Докторанттың зерттеуші ретіндегі қасиеттері, ғылыми зерттеу әдістерінен жинақтаған тәжірибесі. Диссертациялық жұмысты орындау барысында докторант Нагимова Гаухар Хайратовна өзін мақсатты, жауапты және бастамашыл зерттеуші ретінде көрсетті. Оның ғылыми ізденіске деген көзқарасы жүйелілікпен, аналитикалық ойлаумен және ғылыми мәселені теориялық және қолданбалы деңгейде терең пысықтау қабілетімен ерекшеленеді.

Жұмыстан эксперименттік бөлігін орындау барысында докторант ғылыми зерттеулердің заманауи әдістерінің кең спектрін игерді.

Докторант зерттеудің барлық кезеңдерін жоспарлау және іске асыру кезінде алған білімдерін белсенді пайдаланды, мақсаттар мен міндеттерді сауатты тұжырымдады, эксперименттің логикалық құрылымын нақты құрды, нәтижелерді дұрыс түсіндірді. Оның ғылыми материалды жалпылау, дәлелді тұжырымдар жасау және практикалық мәселелерді шешу үшін теориялық білімді қолдану қабілетін ерекше атап өткен жөн.

Аталған барлық қасиеттер Г.Х.Нагимовада ветеринария саласында дербес ғылыми қызмет жүргізу және одан әрі даму үшін қажетті зерттеушінің кәсіби құзыреттерінің қалыптасқанын көрсетеді.

Қорытынды. Нагимова Гаухар Хайратовнаның «Опока – минералдық азықтық қоспасын пайдалану кезінде құс етін ветеринариялық-санитариялық бағалау» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы аяқталған және дербес ғылыми зерттеу болып табылады.

Жұмыстың мазмұны 8D09100 – «Ветеринария» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін диссертацияларға қойылатын белгіленген талаптарға сәйкес келеді.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде докторант аталған білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

Шетелдік ғылыми кеңесші:

PhD, «Латвия жаратылыстану ғылымдары
және технологиялар университеті» профессоры

Валдовска Анда